

Ks. Jerzy Adamczyk, Zakrzew

NAJŚWIĘTSZA EUCHARYSTIA W ŚWIELE NORM I SYNODU DIECEZJI RADOMSKIEJ

Wstęp

Instrukcja Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Redemptionis sacramentum* z 25 marca 2004 dotycząca tego, co należy zachowywać, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią przypomina, że „Sakrament Odkupienia Matka-Kościół z silną wiarą rozpoznaje w Najświętszej Eucharystii i z radością przyjmuje, celebruje oraz czci z uwielbieniem, głosząc śmierć Jezusa Chrystusa i wyznając Jego zmartwychwstanie, dopóki nie przyjdzie w chwale, aby jako Pan i niezwyciężony Władca, wiekuisty Kapłan i Król wszechświata przekazać królestwo prawdy i życia nieskończonemu majestatowi wszechmogącego Ojca”¹

Ponieważ „w Najświętszej Eucharystii zawiera się (...) całe dobro duchowe Kościoła, to znaczy sam Chrystus, nasza Pascha i chleb żywy, który przez swoje ożywione przez Ducha Świętego i ożywiający Ciało daje życie ludziom”² i ponieważ jest ona zarazem źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego³, stąd jest zrozumiałe, że Kościół na przestrzeni wieków w dokumentach soborów i papieży z wielką troską i powagą przedstawiał naukę o Najświętszym Sakramencie.

We wstępie, jakim rozpoczyna się *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, czytamy „Chrystus Pan, mając sprawować z uczniami ucztę paschalną, na której ustanowił Ofiarę swego Ciała i Krwi, polecił przygotować przestronną komnatę, usłaną (Łk 22,12). Kościół zawsze uważał, że polecenie to odnosi się również do niego, gdy ustanawiał przepisy dotyczące sprawowania Najświętszej Eucharystii co do duchowego przygotowania ludzi oraz miejsc, obrzędów i tekstów. Również obecne normy, wydane zgodnie z postanowieniem Soboru Powszechnego Watykańskiego II, oraz nowy mszał, którym Kościół obrządku rzymskiego będzie się odtąd posługiwać przy sprawowaniu Mszy, są nowym dowodem tej troski Kościoła, jego

¹ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Instrukcja *Redemptionis sacramentum* (25 marca 2004) Wstęp, (odtąd: Instrukcja *Redemptionis sacramentum*), Poznań 2004, s. 5.

² Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis* nr 5, W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 478-508.

³ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* nr 11, W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 104-163.

wiary i niezmienną miłości ku najwyższej tajemnicy eucharystycznej oraz świadczą o nieprzerwanej i ciągłej jego tradycji, mimo wprowadzenia pewnych rzeczy nowych⁴

Stąd jasną jest rzeczą, że wspomniane polecenie dane przez Jezusa uczniom, aby przygotowali miejsce odpowiednie dla sprawowania Ostatniej Wieczerzy, stanowi podstawę i uzasadnienie późniejszych przepisów liturgicznych i kanonicznych, poprzez które Kościół wyraża swoją troskę, wiarę i miłość, z jaką odnosi się do tej „wielkiej tajemnicy wiary”, albowiem „tajemnica Eucharystii jest zbyt wielka, ażeby ktoś mógł pozwolić sobie na traktowanie jej wedle własnej oceny, która nie szanowałaby jej świętego charakteru i jej wymiaru powszechnego”⁵

Wyrazem tej niezmienną troski, wiary i miłości Kościoła wobec tego „najcenniejszego sakramentu” (por. kan. 897-898) są także 62 kanony zamieszczone w piątym rozdziale „Kodeksu Prawa Kanonicznego” Jana Pawła II, w tytule III: „Najświętsza Eucharystia”, jak również stosowne normy wyszczególnione w innych miejscach wymienionego zbioru prawa.

Już zwięzłe, opisowe i w swej treści teologiczne określenie Eucharystii, podane na początku wspomnianego tytułu KPK w kanonach 897-898, świadczy o głębokim uzasadnieniu teologicznym obowiązującego prawa kanonicznego, które normuje pełną szacunku i pobożności podstawę Kościoła względem Najświętszego z sakramentów⁶

Trzeba jednak pamiętać, że przepisy dotyczące się Eucharystii zostały zapisane nie tylko w kodyfikacji Jana Pawła II oraz w dokumentach pokodeksowych, lecz w ramach swoich kompetencji ustanawiają je także ustawodawcy partykularni⁷

⁴ *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* (20 kwietnia 2000) Wstęp, Poznań 2004.

⁵ Instrukcja *Redemptionis sacramentum* nr 11.

⁶ Kan. 897. „Najbardziej czcigodnym sakramentem jest Najświętsza Eucharystia, w której sam Chrystus Pan jest obecny, ofiaruje się oraz jest spożywany i dzięki której Kościół ustawicznie żyje i wzrasta. Ofiara eucharystyczna, pamiątka śmierci i zmartwychwstania Pana, w której uwiecznia się Ofiara Krzyża, jest szczytem i źródłem całego kultu oraz życia chrześcijańskiego; oznacza ona i sprawia jedność Ludu Bożego, przez nią buduje się Ciało Chrystusa. Pozostałe bowiem sakramenty i wszystkie kościelne dzieła apostołatu mają związek z Najświętszą Eucharystią i ku niej są ukierunkowane”

Kan. 898. „Wierni powinni z największym szacunkiem odnosić się do Najświętszej Eucharystii, biorąc czynny udział w sprawowaniu najcenniejszej Ofiary, z największą pobożnością i często przyjmując ten sakrament i adorując Go z najwyższą czcią. Duszpasterze wyjaśniając naukę o tym sakramencie powinni starannie pouczać wiernych o tym obowiązku”

⁷ Warto przypomnieć, że ustawodawcy partykularni to: konferencje biskupów, synody partykularne, biskupi diecezjalni i zrównani z nimi w prawie, kapituły generalne i prowincjalne klerykańskie instytutów zakonnych lub stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim. Por. Krukowski J, Sobański R., *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. 1. Ks. 1. Normy ogólne*, Poznań 2003, s. 221; por. G. Ghirlanda, *Diritto universale e diritto particolare: un rapporto di complementarità*, “Quaderni di diritto ecclesiale” 15 (2002) nr 1, s. 11.

Jednym z ważnych przejawów partykularnej działalności legislacyjnej są statuty polskich synodów diecezjalnych odbytych pod rządami KPK promulgowanego przez Jana Pawła II w 1983 r. Doniosłą część materii prawnej wspomnianych zgromadzeń, stanowią normy regulujące dziedzinę Sakramentu Eucharystii.

W nurcie kodeksowego, diecezjalnego ustawodawstwa synodalnego podejmującego problematykę Eucharystii, umiejscawia się I Synod Diecezji Radomskiej⁸ celebrowany w latach 1996 (27 czerwca) – 1997 (5 kwietnia), pod przewodnictwem Biskupa Radomskiego Edwarda Materskiego⁹. Ustawodawca radomski promulgował postanowienia wymienionego synodu 5 kwietnia 1997 r. Zaczęły one obowiązywać od dnia 6 maja 1997 r.¹⁰

W niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione normy I Synodu Diecezji Radomskiej dotyczące Eucharystii. Zostaną one zaprezentowane według następującego planu inspirowanego systematyką kodeksową. W pierwszej części ukaże się uregulowania dotyczące sprawowania Eucharystii. Druga część zostanie poświęcona problematyce przechowywania i kultu Eucharystii, trzecia zaś – ofiarom mszalnym.

1. Sprawowanie Eucharystii

I Synod Radomski nawiązując do kan. 837 KPK przypomina, że „czynności liturgiczne są czynnościami samego Kościoła, który jest sakramentem jedności, mianowicie ludem świętym zebranych i zorganizowanym pod przewodnictwem biskupów; z tej racji należą one do całego Ciała Kościoła, który też ukazują i tworzą; poszczególnych zaś jego członków w różny sposób dotyczą, zależnie od przyjętych święceń, wykonywanych funkcji liturgicznych i aktualnego uczestnictwa, i nie są czynnościami prywatnymi (por. kan. 837 KPK)”¹¹. Prawodawca podkreśla ogólnie w tej dyspozycji zarówno kwestię szafarstwa Eucharystii, jak i uczestnictwa w niej. Bowiem sprawowanie Eucharystii jest w najwyższym stopniu czynnością liturgiczną, którą różni członkowie zgromadzenia eucharystycznego wykonują w różny sposób

⁸ Regulacja prawna problematyki Eucharystii znajduje się zasadniczo w I rozdziale edycji synodalnej („Najświętsza Eucharystia”) i obejmuje artykuły od 50 do 66. Ale normy odnoszące się do tego sakramentu występują też w innych miejscach tego zbioru.

⁹ *Ustawa Synodalna Diecezji Radomskiej promulgowana przez Biskupa Radomskiego Edwarda Materskiego 5 kwietnia 1997 roku w Radomiu na I Synodzie Diecezji Radomskiej* (odtąd: I Synod Radomski), Radom 1999; zob. szerzej: A. Płuciennik, *I Synod Diecezji Radomskiej*, „Kronika Diecezji Radomskiej” 6 (1997) nr 1-2, s. 222-226; zob. W. Góralski, *Ecclesia semper reformanda. W nurcie synodów polskich – wczoraj i dziś*, W: *Oddanie i wytrwałość. Recepcja II Polskiego Synodu Plenarnego*, pod red. W. Góralskiego, H. Seweryniaka, Warszawa 2004, s. 64.

¹⁰ I Synod Radomski, *Preambula* s. 3.

¹¹ I Synod Radomski art. 6. § 1 s. 7; por. L. Mistri, *La funzione di santificare della Chiesa*, W: *Il nuovo Codice di Diritto Canonico. Studi*, Torino 1985, s. 168; por. M. Mosconi, *“A che ora apre la chiesa?” Le disposizioni del can. 937*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 16 (2003) nr 2, s. 145.

„zależnie od przyjętych święceń, wykonywanych funkcji liturgicznych i aktualnego uczestnictwa”¹² Trzeba wyraźnie zaznaczyć, że do sprawowania Eucharystii uprawniony jest wyłącznie kapłan (biskup), co podkreśla obowiązujący Kodeks: „Szafarzem, który może sprawować w osobie Chrystusa sakrament Eucharystii, jest tylko kapłan ważnie wyświęcony” (kan. 900 § 1)¹³ Stąd wśród wykonujących czynności liturgiczne w czasie sprawowania Eucharystii centralną i niezastąpioną rolę posiada kapłan, na co zwraca uwagę omawiany synod, gdy przypomina: „Należy stale uświadamiać sobie, że na czele Zgromadzenia Eucharystycznego stoi Chrystus, główny celebrans Eucharystii, prezbiter reprezentuje Chrystusa i działa w Osobie Chrystusa - Głowy („in persona Christi Capitis”), przewodniczy Zgromadzeniu, wygłasza homilię, przyjmuje dary ofiarne, odmawia Modlitwę Eucharystyczną”¹⁴ Wspomina także o koncelebrze, choć czyni to ubocznie przy regulacji kwestii binacji, trynacji i kwadrynacji¹⁵

Ustawodawca radomski porusza następnie zagadnienie obowiązku sprawowania Mszy św. przez kapłanów. Ponieważ kapłani „powinni wiernie i niestrudzenie wypełniać obowiązki pasterskiej posługi” i „mają posilać swoje duchowe życie z podwójnego stołu: słowa Bożego i Eucharystii; stąd usilnie zachęca się kapłanów, aby codziennie sprawowali Ofiarę eucharystyczną”¹⁶ I to samo w innym miejscu: „Pamiętając o tym, że w tajemnicy Ofiary eucharystycznej dokonuje się ustawicznie dzieło zbawienia, zaleca się usilnie kapłanom codzienne odprawianie, które nawet gdy nie ma wiernych, stanowi czynność Chrystusa i Kościoła, przez sprawowanie której kapłani wypełniają swoje główne zadanie (por. kan. 904 KPK)”¹⁷

Ponadto prawodawca diecezjalny usilnie zaleca kapłanom, „ażeby także nie mając ofiary odprawiali Mszę św. w intencji wiernych, zwłaszcza ubogich (por. kan. 945 § 2 KPK)”¹⁸

Radomskie zgromadzenie synodalne normując kwestię opieki duszpasterskiej w zakładach leczniczych wszelkiego typu, a więc: w szpitalach, sanatoriach, preventoriach, zakładach dla nieuleczalnie chorych, dla starców i innych domach opieki społecznej, a także w domach poprawczych, więzieniach, aresztach i innych instytucjach karnych, poleca kapelanowi wspomnianych instytucji, aby tam gdzie znajduje się kaplica dążył do jak najczęstszego odprawiania Mszy św., natomiast koniecz-

¹² I Synod Radomski art. 6. § 1 s. 7.

¹³ Por. P. Hemperek, *Uświęcające zadanie Kościoła*, W: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego 1983 r.*, Lublin 1986, s. 113-114; por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne. Część szczególna*, Warszawa 2003, s. 101.

¹⁴ I Synod Radomski art. 50 § 2 s. 23; por. kan. 899 § 1; 904 KPK.

¹⁵ I Synod Radomski art. 54 § 1 s. 25; por. kan. 902 KPK.

¹⁶ I Synod Radomski art. 13 § 2 s. 10; por. kan. 276 § 2 nr 1-2 KPK; por. W. Aymans, *Kanonesches Recht. Lehrbuch aufgrund des Codex Iuris Canonici*, t. 2, Paderborn. München. Wien. Zürich 1997, s. 155.

¹⁷ I Synod Radomski art. 53 § 1 s. 24.

¹⁸ I Synod Radomski art. 65 § 2 s. 29; por. M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Kielce 1997, s. 369.

nie w niedziele i święta¹⁹ Jednak „jeżeli w zakładzie nie ma kaplicy, niedzielną Mszę św. odprawiać należy w miejscu ustalonym z dyrekcją zakładu tak, by jak najwięcej osób mogło dogodnie we Mszy św. uczestniczyć”²⁰

Interesujące jest również zarządzenie: „W parafiach, na terenie których znajdują się uczelnie pomaturalne, winna być zorganizowana dla młodych coniedzielna Msza św. z homilią skierowaną do młodzieży”²¹

Uchwały synodalne normują następnie problem Mszy św. za zmarłych duchownych. I tak: „Z racji śmierci, papieża, biskupa Diecezji powinny odbyć się nabożeństwa żałobne w parafiach z Mszą św. Kapłani powinni nadto ofiarować za nich trzy intencje mszalne”²²; „Kapłani dekanalni powinni ofiarować za zmarłego kapłana z dekanatu trzy intencje mszalne, inni kapłani przynajmniej jedną intencję”²³; „Za proboszcza, wikariusza, którzy zmarli pełniąc swą funkcję w parafii, powinna być w tej parafii odprawiana Msza św. w rocznicę ich śmierci przynajmniej przez 25 lat od zgonu”²⁴

Prawodawstwo radomskie przypomina także, że „W niedziele i święta nakazane proboszcz winien odprawić Mszę św. za parafian i głosić tę intencję publicznie (por. kan. 534 KPK)” (por. art. 174 § 1 s. 72)²⁵ Także jednym z istotnych obowiązków wikariusza parafialnego jest wspomaganie proboszcza w całej postudze parafialnej (a więc i odprawianie Mszy św.), z wyjątkiem odprawiania Mszy św. za parafian, a także zastępowanie proboszcza, jeżeli sprawa tego wymaga (por. art. 175)²⁶

Kolekcja statutów radomskich porusza z kolei kwestię binacji, trynacji i kwadrynacji, zarządzając, że „Z wyjątkiem wypadków, w których zgodnie z prawem można kilka razy celebrować lub koncelebrować Eucharystię w tym samym dniu, nie wolno kapłanowi więcej niż raz celebrować w ciągu dnia (kan. 905 § 1. KPK)”²⁷ Zasadniczo bowiem każdy kapłan może celebrować Eucharystię tylko raz w ciągu dnia. Prawo dopuszcza jednak od tej zasady wyjątki (por. kan. 905 § 1, 951 § 1). Stąd synod przypomina: „Gdy brakuje kapłanów, ordynariusz miejsca może zezwolić dla słusznej przyczyny na binację, a gdy domaga się tego konieczność duszpasterska, także na trynację w niedziele i święta nakazane (kan. 905 §2 KPK)”²⁸ Nato-

¹⁹ Por. I Synod Radomski art. 170 § 1, 3 s. 71.

²⁰ I Synod Radomski art. 170 § 5 s. 71.

²¹ I Synod Radomski art. 123 nr 2 s. 52.

²² I Synod Radomski art. 112 § 1 s. 46.

²³ I Synod Radomski art. 112 § 2 s. 46.

²⁴ I Synod Radomski art. 113 § 3 s. 46.

²⁵ I Synod Radomski art. 65 § 3 s. 29; por. E. Szafrowski, *Pozycja proboszcza w prawie kodeksowym*, „Prawo Kanoniczne” 35 (1992) nr 1-2, s. 59; por. J. Dudziak, *Kanoniczna rola proboszcza. Realizacja podstawowych zadań kościelnych: nauczanie, uświęcania, rządzenia*, Tamów 2001, s. 68; por. Aymans, *Kanonisches Recht*, dz. cyt., s. 419.

²⁶ I Synod Radomski art. 174 § 1 s. 72; por. kan. 548 § 2 KPK.

²⁷ I Synod Radomski, art. 54 § 1 s. 25.

²⁸ I Synod Radomski, art. 54 § 2 s. 25.

miast „O zezwolenie na kwadryncję należy zwrócić się do Biskupa, który pośredniczy w uzyskaniu odpowiedniego zezwolenia”²⁹

Należy dodać, iż według analizowanego zbioru statutów „Zwyczajnym szafarzem Komunii świętej jest biskup, prezbiter i diakon (por. kan. 910 KPK)”, a „Szafarzem nadzwyczajnym Komunii świętej jest akolita oraz za zgodą ordynariusza miejsca wierny wyznaczony zgodnie z przepisami prawa” (por. art. 57 nr 2)³⁰

Celebracja Mszy świętej, będąca czynnością Chrystusa oraz Kościoła, jest centrum całego życia chrześcijańskiego tak dla Kościoła powszechnego, jak i partykularnego, jak również dla poszczególnych wiernych, których dotyczy w różny sposób, zależnie od zróżnicowania stanów, funkcji i aktualnego uczestnictwa³¹ Stąd wszyscy wierni, którzy przez chrzest zostali uwolnieni od swoich grzechów i włączeni do Kościoła, przeznaczeni są do uczestniczenia w chrześcijańskim kulcie religijnym, a nade wszystko w Eucharystii. Należy zauważyć, że radomski prawodawca partykularny podejmuje również tematykę uczestnictwa wiernych w Eucharystii.

Analizowane uchwały przedstawiają najpierw w sposób ogólny i pośredni problematykę związaną z uczestnictwem w Eucharystii, gdy przypominają: „Czynności liturgiczne są czynnościami samego Kościoła (...) poszczególnych zaś jego członków w różny sposób dotyczą, zależnie od przyjętych święceń, wykonywanych funkcji liturgicznych i aktualnego uczestnictwa, i nie są czynnościami prywatnymi (por. kan. 837 KPK)”, jak również „Czynności liturgiczne powinny być sprawowane z czynnym, świadomym i owocnym uczestnictwem wiernych” (por. art. 50 § 1, 3)³²

Z kolei normy synodalne podkreślają obowiązek i prawo wszystkich wiernych do uczestnictwa we Mszy św., gdyż „Wierni mają prawo i obowiązek pogłębiania swej wiary przez (...) życie sakramentalne. Są przeto zobowiązani do uczestnictwa w Eucharystii w niedziele i święta”³³ Prawodawca przypomina także wiernym, że winni przejawiać troskę, by wzrastała liczba uczestniczących w niedzielnej Mszy św. (...) przez wzajemną zachętę, przez przypominanie o tym chrześcijańskim obowiązku, przez aktywną postawę w przeżywaniu liturgii³⁴ Cenne wydaje się przypomnienie, że „Nakazowi uczestniczenia we Mszy świętej czyni zadość ten, kto bierze w niej udział, gdziekolwiek jest odprawiana w obrządku katolickim, bądź w sam dzień świąteczny, bądź też wieczorem dnia poprzedzającego (kan. 1248, §1, KPK)”³⁵

Następnie wzywa się kapłanów dekanalnych, aby nie zmieniając porządku nabożeństw w swojej parafii, uczestniczyli w uroczystościach ku czci Patrona parafii, objęcia parafii przez nowego proboszcza, pogrzebie duchownego z dekanatu, w głównej Mszy św. podczas wizytacji swego ordynariusza oraz w szczególnych

²⁹ I Synod Radomski, art. 54 § 3 s. 25.

³⁰ I Synod Radomski art. 55 § 1-2 s. 25; por. kan. 910 § 1-2, por. kan. 230 § 3 KPK.

³¹ Por. Instrukcja *Redemptionis sacramentum* nr 36.

³² I Synod Radomski art. 6. § 1-2 s. 7.

³³ I Synod Radomski art. 34 § 1-2 s. 17.

³⁴ Por. I Synod Radomski art. 34 § 4 s. 17.

³⁵ I Synod Radomski art. 34. § 4 s. 18.

uroczystościach dekanatu³⁶ Tak samo usilnie zachęca się diakonów, by codziennie uczestniczyli w składaniu ofiary Mszy św.³⁷

O konkretnych formach zaangażowania się świeckich³⁸ w celebrację Eucharystii prawodawca wspomina, gdy ukazuje funkcje liturgiczne pełnione przez nich. Ustawodawca synodalny przypomina, że „Świeccy, odpowiednio przygotowani, mogą spełniać liturgiczne posługi lektora, komentatora, kantora i akolity”, jak również „Świeccy mogą być czasowo wyznaczeni do pełnienia funkcji lektora w czynnościach liturgicznych, podobnie wszyscy świeccy mogą wykonywać funkcje komentatora, kantora lub inne, zgodnie z przepisami prawa (kan. 230 § 2 KPK)”³⁹ oraz „Odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te (...) posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa (kan. 228 §1 KPK)” (por. art. 50 § 2)⁴⁰ Wspomniane posługi to funkcja lektora, komentatora, kantora i akolity⁴¹

Gdy chodzi o częste uczestnictwo świeckich we Mszy św., to redaktorzy zamieścili ważne z punktu widzenia praktyki duszpasterskiej w parafii wskazanie: „Duszpasterze zatroszczą się, by wierni jak najliczniej uczestniczyli we Mszy św. w dni powszednie”⁴²

Doniosłym fragmentem księgi I Synodu Radomskiego, są zachęty, by celebracje niektórych sakramentów połączyć ze Mszą św., by wierni przyjmujący wspomniane sakramenty, uczestniczyli jednocześnie w Eucharystii. Dlatego „Należy zachęcić rodziców i chrzestnych, by z racji Chrztu dziecka uczestniczyli we Mszy św. i przyjęli Komunię św.; zachęta nie może mieć charakteru jakiegokolwiek przymusu”⁴³, a także „Rodzina winna towarzyszyć bierzmowanemu modlitwą, uczestniczyć w Liturgii bierzmowania i przyjąć Komunię św.”⁴⁴. Ponadto „We wszystkich parafiach należy dołożyć usilnych starań, by Sakrament Małżeństwa był złączony z Mszą św.”⁴⁵

Wypada nadmienić, iż gdy chodzi o objęcie parafii w posiadanie przez kapłana mianowanego przez władzę kościelną na proboszcza, to powinno mieć ono również

³⁶ I Synod Radomski art. 187 s. 76.

³⁷ I Synod Radomski art. 13. § 2 s. 10.

³⁸ Termin „świeccy” odnosi się zarówno do mężczyzn, jak i do kobiet bez żadnego zróżnicowania. Takie rozumienie pojęcia „świeccy” odnosi się też do osób, które podjęły jakąś formę życia konsekrowanego, ale bez sakramentu święceń (por. kan. 207).

³⁹ Por. T. Blot, *Le curé, pasteur. Étude historique et juridique*, Paris 1997, s. 252.

⁴⁰ I Synod Radomski art. 152 § 1-2 s. 63-64.

⁴¹ Zob. T. Sinka, *Podział funkcji w zgromadzeniu liturgicznym*, W: *Msza święta*, pod red. W. Świerzawskiego, Kraków 1992, s. 182-184.

⁴² I Synod Radomski art. 53 § 2 s. 24-25.

⁴³ I Synod Radomski art. 40. § 3 s. 20.

⁴⁴ I Synod Radomski art. 47 s. 22. Wydaje się, że ustawodawca ma na myśli celebrację bierzmowania w czasie Mszy św., gdyż wspomina o liturgii bierzmowania i przyjęciu Komunii św. Potwierdza to również praktyka udzielania tego sakramentu w zasadzie w czasie Mszy św.

⁴⁵ I Synod Radomski art. 99 § 1 s. 42.

oprawę liturgiczną, podczas Mszy św. w niedzielę lub uroczystość z jak największym udziałem parafian (por. kan. 527 KPK)⁴⁶

Zupełnie słusznie prawodawca radomski pragnie uwrażliwić rodziny na uczestnictwo we Mszy św. Dlatego „Usilnie wzywa (...) duszpasterzy i wszystkich wiernych do wprowadzenia zwyczaju wspólnego uczestnictwa we Mszy św. rodzin oczekujących narodzenia dziecka. Na zakończenie tej Mszy św. udzielone zostanie oczekującym rodzinom szczególne błogosławieństwo. Błogosławieństwa tego udzielać należy we wszystkich parafiach w Uroczystość Świętej Rodziny, Zwiastowania Pańskiego i Narodzenia Najświętszej Maryi Panny (8 września lub w najbliższą niedzielę)”⁴⁷

Aspekt *par excellence* duszpasterski można dostrzec w następującym przepisie: „Wszyscy członkowie rodziny, a szczególnie ojciec i matka, są odpowiedzialni za sposób przeżywania Dnia Pańskiego. Centralnym wydarzeniem tego Dnia powinno być więc uczestniczenie we Mszy św., a w rodzinie winien być On dniem szczególnej miłości, radości, jedności, pokoju”⁴⁸, jak również „Uroczystości rodzinne winny być połączone z uczestnictwem członków rodziny we Mszy św.”⁴⁹

Niezastąpiona dla rodziny rola Eucharystii staje się widoczna w chwili śmierci kogoś z jej członków. Udział we Mszy św. bezspornie pozwala spojrzeć na tajemnice i powagę śmierci w perspektywie wiary. Stąd cenna jest dyspozycja synodu, w myśl której: „Należy bardzo zachęcać rodzinę, przyjaciół i znajomych zmarłego do (...) uczestnictwa we Mszy św.”⁵⁰

„Jest oczywiście pożądane, aby wszyscy, którzy uczestniczą w celebracji Mszy świętej, przyjmowali Komunię świętą w czasie tej celebracji, o ile spełniają warunki wymagane do jej przyjęcia”⁵¹ Wśród spraw, które reguluje I Synod Radomski, znajdują się normy dotyczące się przyjmowania Komunii św. Prawodawca poleca, aby wiernych tak wychowywać, żeby przystępowali do Komunii w czasie eucharystycznej Ofiary (por. art. 60 § 2)⁵² W tenorze normy: „Wierni są przeto zobowiązani do (...) przyjmowania Komunii św. przynajmniej w okresie wielkanocnym”⁵³ widać odniesienie do kan. 920 § 2 KPK⁵⁴ Statuty Radomskie zachęcają także do przyjmowania komunii św. podczas Mszy św. rodzinę zmarłego⁵⁵, rodziców i chrzestnych z racji Chrztu dziecka⁵⁶ oraz rodzinę bierzmowanego w czasie liturgii tego sakramentu⁵⁷

⁴⁶ Por. I Synod Radomski art. 162 § 6 s. 67; por. Aymans, *Kanonisches Recht*, dz. cyt., s. 426.

⁴⁷ I Synod Radomski art. 101 § 1-3 s. 42.

⁴⁸ I Synod Radomski art. 34 § 3 s. 17.

⁴⁹ I Synod Radomski art. 35 § 5 s. 18.

⁵⁰ I Synod Radomski art. 106 § 3 s. 45.

⁵¹ Instrukcja *Redemptionis sacramentum* nr 83.

⁵² Por. I Synod Radomski art. 56 § 1 s. 25.

⁵³ I Synod Radomski art. 34. § 2 s. 17.

⁵⁴ Zob. szerzej: Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia*, dz. cyt., s. 194-200.

⁵⁵ Por. I Synod Radomski art. 106 § 3 s. 45.

⁵⁶ Por. I Synod Radomski art. 40. § 3 s. 20.

⁵⁷ Por. I Synod Radomski art. 47 s. 22.

Godne uwagi jest postanowienie, aby podczas przygotowania bliższego do chrześcijańskiego życia w małżeństwie i rodzinie, wprowadzać kandydatów w pełne uczestnictwo w Ofierze eucharystycznej⁵⁸, jak również „usilne zalecenie”, by wytworzyć zwyczaj, poprzez który narzeczeni przystępują raz w miesiącu do Komunii św.”⁵⁹

Ważną rolę posiadają także przepisy synodalne odnoszące się do I Komunii św. dzieci. Prawodawca, postanawia że „Dzieci wtedy można dopuścić do Komunii świętej, gdy posiadają wystarczające rozeznanie i są dokładnie przygotowane, tak by stosownie do swojej możliwości rozumiały tajemnicę Chrystusa oraz mogły z wiarą i pobożnością przyjąć Ciało Chrystusa (por. kan. 913, KPK)” (por. art. 58 § 4)⁶⁰. Przypomina, że „Jest przede wszystkim obowiązkiem rodziców oraz tych, którzy ich zastępują, jak również proboszcza troszczyć się, ażeby dzieci, po dojściu używania rozumu, zostały odpowiednio przygotowane i jak najszybciej posiliły się tym Bożym pokarmem, po uprzedniej sakramentalnej spowiedzi”⁶¹. Bardzo konkretna jest norma tycząca się wieku dopuszczenia do I Komunii św., bowiem „Stosując się do zwyczaju, dzieci winny przystąpić do I Komunii świętej w klasie drugiej szkoły podstawowej, najlepiej w niedzielę i w okresie wielkanocnym”⁶². Cenne jest wreszcie umocowanie prawne tzw. białego tygodnia, gdyż „Proboszcz zatroszczy się o to, by dzieci codziennie przez cały tydzień po I Komunii świętej przystępowały do niej”⁶³. Należy dodać, że pośrednio o I Komunii św. mówi przepis, w myśl którego „W każdej parafii należy prowadzić księgi parafialne, a mianowicie I Komunii św., (...) które to księgi pod nadzorem proboszcza winny być właściwie spisywane i przechowywane (por. kan. 535 KPK)”⁶⁴.

Przejawem troski o zbawienie dusz jest przepis odnoszący się do wiatyku. Mianowicie „Duszpasterze i bliscy chorego powinni troszczyć się, by chorzy byli umacniani tym Sakramentem w odpowiednim czasie, a każdy mógł przyjąć Wiatyk przed zakończeniem ziemskiej pielgrzymki (por. kan. 1001; 921 KPK)”⁶⁵.

Wyrazem realizmu duszpasterskiego jest wreszcie dyspozycja dopuszczająca możliwość Komunii św. poza Mszą św. *Ustawa Synodalna Diecezji Radomskiej* postanawia: „Nie można odmawiać Komunii świętej wiernym, którzy o nią proszą ze słusznej przyczyny także poza Mszą św.” (por. art. 57)⁶⁶.

⁵⁸ I Synod Radomski art. 90 § 1 nr 4 s. 37-38.

⁵⁹ I Synod Radomski art. 96 § 1-2 s. 41.

⁶⁰ I Synod Radomski art. 58 § 1 s. 26; zob. Hemperek, *Uświęcające zadanie*, dz. cyt., s. 121-122; por. Stawniak H., *Udział małżonków - rodziców w kościelnej postudze uświęcania*, „Prawo Kanoniczne” 36 (1993) nr 3-4, s. 133.

⁶¹ I Synod Radomski art. 58 § 2 s. 26.

⁶² I Synod Radomski art. 58 § 3 s. 26.

⁶³ I Synod Radomski art. 58 § 5 s. 26.

⁶⁴ I Synod Radomski art. 167 § 1 s. 69; por. Szafrrowski, *Pozycja proboszcza*, dz. cyt., s. 60; zob. Aymans, *Kanonisches Recht*, dz. cyt., s. 431-432.

⁶⁵ I Synod Radomski art. 73 § 1 s. 32; por. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia*, dz. cyt., s. 206-207.

⁶⁶ I Synod Radomski art. 56 § 2 s. 25.

Uważna lektura statutów *Ustawy Synodalnej Diecezji Radomskiej*, pozwala dostrzec pięć artykułów zawierających materiał prawny odnoszący się do obrzędów i ceremonii związanych z celebracją Eucharystii.

Należy z uznaniem podkreślić postanowienie synodalne przypominające, że „Przyjęcie Komunii świętej jest integralną częścią uczestnictwa we Mszy świętej i udzielanie Komunii konsekrowanych w czasie Mszy św. jest szczególnym znakiem jedności z Ofiarą Chrystusa”⁶⁷

Doniosłe znaczenie pastoralne ma niewątpliwie norma synodalna, według której, gdy Sakrament Małżeństwa jest złączony z Mszą św., wówczas „Za zgodą ordynariusza miejsca można udzielić wówczas Komunii św. pod dwiema postaciami”⁶⁸, gdyż „ze względu na wymowę znaku Komunia święta nabiera pełniejszego wyrazu, gdy jest przyjmowana pod obiema postaciami”⁶⁹

Na podkreślenie zasługuje rozbudowana dyspozycja art. 51 nr 1- 6 odnosząca się do norm których należy przestrzegać przy sprawowaniu Najświętszej Ofiary. Są to następujące zasady: „Szczególną troską należy otoczyć czytanie Pisma św., aby wykonane przez lektorów było tak podane, by mogło być właściwie i owocnie odebrane przez słuchających” (nr 1), „Ewangelię odczytuje diakon lub prezbiter i im przysługuje wygłoszenie homilii, która jest obowiązkowa w niedziele i święta, a w dni zwykłe bardzo zalecana” (nr 2), „Psalm responsoryjny winien być wykonany przez kantora stojącego w pobliżu ołtarza” (nr 3), „Należy zadbać, by wraz z darami chleba i wina przynoszono w procesji dary przeznaczone na rzecz najbardziej potrzebujących” (nr 4), „Zwracać należy uwagę na zachowanie ciszy przewidzianej w Liturgii” (nr 5) oraz „Zatroszczyć się należy o wspólny śpiew wiernych w odpowiednich chwilach podczas Liturgii, a także o właściwą modlitwę uwielbienia po Komunii św.” (nr 6)⁷⁰. Niewątpliwie przestrzeganie wymienionych przepisów przyczyni się do większej dyscypliny i wzmocnienia wartości norm liturgicznych.

„W Kościele, który jest Ciałem Chrystusa, nie wszyscy członkowie pełnią jednakowe czynności. To zróżnicowanie funkcji w sprawowaniu Eucharystii ukazuje się zewnętrznie przez różnorodność szat liturgicznych. Dlatego szaty te powinny być znakiem funkcji właściwej każdemu z posługujących. Poza tym szaty liturgiczne winny podkreślać piękno świętych czynności”⁷¹. Po myśli tej prawdy idą uchwały końcowe *Ustawy Synodalnej Diecezji Radomskiej* dotyczące szat liturgicznych przy udzielaniu Komunii świętej poza Mszą św. („kapłan lub diakon udzielając Komunii świętej winien być ubrany w sutannę, na którą wkłada albę lub komżę oraz stulę, zaś inny szafarz według norm zamieszczonych”)⁷² oraz przy wystawieniu Najświętszego Sakramentu przez kapłana lub diakona („Celebrans ubrany

⁶⁷ I Synod Radomski art. 60 § 2 s. 27.

⁶⁸ I Synod Radomski art. 99 § 2 s. 42.

⁶⁹ *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* (20 kwietnia 2000), Poznań 2004 nr 281.

⁷⁰ I Synod Radomski art. 51 nr 1-6 s. 23-24.

⁷¹ *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* (20 kwietnia 2000), Poznań 2004 nr 335.

⁷² I Synod Radomski art. 57 nr 2 s. 25.

w sutannę, albę lub komżę i białą stulę do udzielenia błogosławieństwa na końcu adoracji, gdy wystawienie jest w monstrancji wkłada także kapę i welon koloru białego, jeżeli wystawienie jest w puszcze, wkłada welon”⁷³)

Należy dodać, że „obrzęd udzielania Komunii świętej winien być sprawowany według księgi liturgicznej «Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą», zatwierdzonej przez Konferencję Episkopatu Polski”⁷⁴

Odnowiony Kodeks Prawa Kanonicznego mówiąc o czasie sprawowania Eucharystii zarządza: „Eucharystię można sprawować i jej udzielać w każdym dniu i o każdej godzinie, z wyjątkiem przypadków wykluczonych przepisami liturgicznymi” (kan. 931)⁷⁵

Normę tę, co jest zrozumiałe, doprecyzowuje synodalny prawodawca radomski. Stanowi on, że „Nakazowi uczestniczenia we Mszy świętej czyni zadość ten, kto bierze w niej udział, gdziekolwiek jest odprawiana w obrządku katolickim, bądź w sam dzień świąteczny, bądź też wieczorem dnia poprzedzającego (kan. 1248, § 1, KPK)”⁷⁶ O Mszy św. świątecznej traktuje także art. 37 § 1-2, gdzie synod postanawia: „Chociaż w dni świąteczne: Objawienia Pańskiego, Ofiarowania Pańskiego⁷⁷, Wniebowstąpienia Pańskiego, Św. Apostołów Piotra i Pawła, Niepokalanego Poczęcia NMP udzielona została dyspensa od obowiązku uczestniczenia we Mszy św. oraz od powstrzymania się od prac służebnych, to jednak należy w kościołach zachować porządek nabożeństw świąteczny, dostosowany w ten sposób, by umożliwić wiernym jak najliczniejszy udział w nabożeństwach” (§ 1)⁷⁸ i „W uroczystość NMP Królowej Polski powinno się zachować w kościołach porządek świąteczny Mszy św.” (§ 2)⁷⁹

Na czas sprawowania Eucharystii wskazuje także dyspozycja traktująca o porządku Mszy św. kościołach i kaplicach publicznych⁸⁰. Prawodawca synodalny za-

⁷³ I Synod Radomski art. 63 § 2 nr 3 s. 28.

⁷⁴ I Synod Radomski art. 57 nr 3 s. 25-26.

⁷⁵ Por. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia*, dz. cyt., s. 288-289.

⁷⁶ I Synod Radomski art. 34 § 4 s. 18.

⁷⁷ Święto Ofiarowania Pańskiego nie było świętem obowiązującym i konsekwentnie w czasie, gdy promulgowano ten artykuł nie mogło być mowy o dyspensie w sprawie wymienionego święta (zob. S. kard. Wyszyński, *Dyspensa od obowiązku uczestniczenia we Mszy św. i wstrzymania się od prac służebnych* (8 marca 1965), W: *Kalendarz liturgiczny Diecezji Radomskiej 2003*, Radom 2002, s. 8).

⁷⁸ Należy zauważyć, że na mocy dekretu Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z dnia 4 marca 2003 r. Uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego została w Polsce przeniesiona na 7 niedzielę wielkanocną, a Uroczystości: Św. Apostołów Piotra i Pawła oraz Niepokalanego Poczęcia NMP nie są świętami nakazanymi, a więc nie wymagają już udzielenia dyspensy. Dekret obowiązuje od 30 listopada 2003 r. (zob. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dekret dotyczący świąt zniesionych w Polsce* (4 marca 2003), W: *Kalendarz liturgiczny Diecezji Radomskiej 2004*, Radom 2003, s. 19).

⁷⁹ I Synod Radomski art. 37 § 1-2 s. 19.

⁸⁰ Nieco dziwne wydaje się użycie przez prawodawcę pojęcia „kaplica publiczna”. Bowiem w Kodeksie z 1983 r. występują tylko dwa zasadnicze rodzaje kaplic: kaplica (oratorium) i kaplica prywatna (sacellum privatum). „Kaplica publiczna” to po prostu kościół; por. kan. 1229 i 1226; zob. Hemperek, *Uświęcające zadanie*, dz. cyt., s. 394-395.

rządza w tej materii: „W każdym kościele i kaplicy publicznej powinna być wywieziona w odpowiednim miejscu informacja o niedzielnym, świątecznym i na dzień zwykły - porządku Mszy św. oraz Nabożeństw (§ 1)” oraz „Niniejszego porządku nie można zmieniać „ad hoc”, z racji jakiejś uroczystości w sąsiedniej parafii czy zaplanowanej nieobecności duszpasterza” (§ 2)⁸¹

Cenne jest również zalecenie, aby Msze św. w niedziele i święta były odprawiane w większych odstępach niż 60 minut⁸² Warto zauważyć, że przepis ten ma duże znaczenie praktyczne, bowiem zapobiega niepotrzebnemu pośpiechowi w celebracji Mszy św. i niepotrzebnemu bałaganowi, z racji zmiany porządku Mszy. św.

Ustawodawca I Synodu Radomskiego zwraca także uwagę, aby w zakładach leczniczych wszelkiego typu, a także w instytucjach karnych kapelan dążył do jak najczęstszego odprawiania Mszy św., natomiast koniecznie w niedziele i święta⁸³

Na uwagę zasługuje przepis, w myśl którego „W miastach: Radom, Starachowice, Skarżysko Kamienna, Pionki, Opoczno, Końskie, Zwoleń, Lipsko, a w innych parafiach o ile jest taka potrzeba, obowiązkowo w każdą niedzielę, w ustalonym przez duszpasterzy miejscu i godzinie odprawiana będzie Msza św. dla głuchoniemych, to znaczy przynajmniej połączona z tłumaczeniem bezpośrednim na język migowy” (§1), jak również – „O godzinie i miejscu cotygodniowej Mszy św. dla głuchoniemych winna być informacja umieszczona w gablotkach wszystkich kościołów danego miasta i najbliższych okolic” (§ 2)⁸⁴

Wreszcie dużą wartość doktrynalną i duszpasterską stanowi przypomnienie prawodawcy diecezjalnego, że „Chrztu należy udzielać zwykle, dla podkreślenia jego paschalnego charakteru, w niedziele lub w Wigilię Paschalną, podczas Mszy św. z udziałem wiernych, według norm prawa liturgicznego”⁸⁵

Nieco uwagi poświęcają uchwały I Synodu Radomskiego zagadnieniu miejsca sprawowania Eucharystii.

Według nowego Kodeksu „Eucharystię należy sprawować w miejscu świętym” (kan. 932 § 1). Miejscem świętym jest miejsce przeznaczone aktem poświęcenia lub błogosławieństwa określonym w księgach liturgicznych do kultu Bożego oraz do grzebania wiernych zmarłych. Jest to więc: kościół (kan. 1214), kaplica (kan. 1223) oraz cmentarz (kan. 1240 § 1). Prawodawca przewiduje jednak, że w poszczególnym wypadku, gdy czego innego domaga się konieczność, Eucharystia być sprawowana w innym, ale odpowiednim (godnym) miejscu (por. kan. 932 § 1)⁸⁶ Mając na uwadze postanowienia kodeksowe Synod Radomski zarządza, że Mszę św. należy odprawiać w kaplicy zakładu leczniczego lub instytutu karnego⁸⁷, a gdy

⁸¹ Synod Radomski art. 52 § 1-2 s. 24.

⁸² Por. I Synod Radomski art. 52 § 3 s. 24.

⁸³ Por. I Synod Radomski art. 170 § 3, 5 s. 71.

⁸⁴ I Synod Radomski art. 171 § 1-2 s. 71.

⁸⁵ I Synod Radomski art. 42 s. 21.

⁸⁶ Por. Hemperek, *Uświęcające zadanie*, dz. cyt, s. 134.

⁸⁷ Por. I Synod Radomski art. 170 § 3 s. 71.

w zakładzie nie ma kaplicy, „niedzielną Mszę św. odprawiać należy w miejscu ustalonym z dyrekcją zakładu tak, by jak najwięcej osób mogło dogodnie we Mszy św. uczestniczyć”⁸⁸ Synod domaga się także: „W miastach: Radom, Starachowice, Skarżysko Kamienna, Pionki, Opoczno, Końskie, Zwoleń, Lipsko, a w innych parafiach o ile jest taka potrzeba, obowiązkowo w każdą niedzielę, w ustalonym przez duszpasterzy miejscu (...) odprawiana będzie Msza św. dla głuchoniemych, to znaczy przynajmniej połączona z tłumaczeniem bezpośrednim na język migowy (§ 1). Dodaje ponadto, że „O (...) miejscu cotygodniowej Mszy św. dla głuchoniemych winna być informacja umieszczona w gablotkach wszystkich kościołów danego miasta i najbliższych okolic” (§ 2)⁸⁹

Implicite o miejscu celebracji Eucharystii mówi następujący zapis synodalny: „W każdym kościele i kaplicy publicznej powinna być wywieszona w odpowiednim miejscu informacja o niedzielnej, świątecznej i na dzień zwykły - porządku Mszy św.”⁹⁰

2. Przechowywanie i kult Eucharystii

„Sprawowanie Eucharystii w ofierze Mszy świętej jest źródłem i celem kultu, jaki się jej oddaje poza Mszą. Święte Postacie przechowuje się przede wszystkim w tym celu, aby wierni, którzy nie mogą brać udziału we Mszy świętej, zwłaszcza chorzy i starsi, jednoczyli się przez Komunię sakramentalną z Chrystusem i Jego Ofiarą, którą składa się we Mszy świętej. Ponadto owo przechowywanie pozwala również na praktykę adoracji tego Wielkiego Sakramentu oraz oddawania mu tej czci, która jest należna samemu Bogu. Należy więc bardzo popierać niektóre formy kultu adoracji nie tylko prywatnej, lecz również publicznej i wspólnotowej, ustanowione lub zatwierdzone przez Kościół”⁹¹ Tak zatem zasadniczym i pierwotnym celem przechowywania Eucharystii poza Mszą św. jest udzielenie komunii św. chorym (także wiatyku). Celami drugorzędnymi są: udzielanie Komunii św. poza Mszą św. oraz adoracja⁹²

Gdy chodzi o cel przechowywania Najświętszego Sakramentu, to zgromadzenie radomskie mówi o nim pośrednio przy okazji unormowań o Komunii poza Mszą⁹³ Ustawodawca radomski stanowi że, „Nie można odmawiać Komunii świętej wierzącym, którzy o nią proszą ze słusznej przyczyny także poza Mszą św.”⁹⁴

W analizowanej edycji synodalnej mówi się też pośrednio o innym celu prze-

⁸⁸ I Synod Radomski art. 170 § 5 s. 71.

⁸⁹ I Synod Radomski art. 171 § 1-2, 5 s. 71.

⁹⁰ I Synod Radomski art. 52 § 1 s. 24.

⁹¹ Instrukcja *Redemptionis sacramentum* nr 129.

⁹² Por. Hemperek, *Uświęcające zadanie*, dz. cyt., s. 136.

⁹³ Zob. Bomba, *Kult eucharystyczny*, dz. cyt., s. 337-338.

⁹⁴ I Synod Radomski art. 56 § 2 s. 25; por. art. 57 nr 1-3 s. 25-26.

chowywania Eucharystii, jakim jest wiatyk⁹⁵. Zgromadzenie synodalne wzywa bowiem duszpasterzy i bliskich chorego do troski, by chorzy byli umacniani Komunią św. w odpowiednim czasie, a każdy mógł przyjąć Wiatyk przed zakończeniem ziemskiej pielgrzymki⁹⁶

W kwestii miejsca przechowywania Eucharystii rządcą Diecezji Radomskiej idąc za normami kodeksowymi⁹⁷ przypomina, że miejscem przechowywania Najświętszego Sakramentu jest kościół⁹⁸ (kościół parafialny, filialny, rektorski⁹⁹) lub kaplica¹⁰⁰

Stosownie do kan. 938 § 1 KPK („Najświętsza Eucharystia na stałe powinna być przechowywana tylko w jednym tabernakulum kościoła lub kaplicy”), Synod radomski domaga się, aby Eucharystia była przechowywana w tabernakulum¹⁰¹ To żądanie zostało wyartykułowane w następującej, rozbudowanej normie: „Najświętsza Eucharystia na stałe powinna być przechowywana w tabernakulum nieusuwalnym, wykonanym z materiału trwałego, nieprzezroczystego i tak zamknięte, ażeby możliwie całkowicie wykluczyć niebezpieczeństwo profanacji (por. kan. 938 KPK)¹⁰² Przed tabernakulum, w którym jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, powinna stałe świecić się specjalna lampa, oznaczająca i wyrażająca cześć dla obecności Chrystusa (kan. 940 KPK)¹⁰³ Kto ma pieczę nad kościołem lub kaplicą, powinien zadbać o to, by klucz od tabernakulum, w którym przechowywane jest Najświętszą Eucharystię, był najstaranniej strzeżony (kan. 938 § 5 KPK)¹⁰⁴

O tabernakulum mówi się także przy regulacji kwestii wystawienia Najświętszego Sakramentu. Bowiem „Tam, gdzie ze względu na brak odpowiedniej liczby adorujących wystawienie nie może się odbywać bez przerwy, wolno Najświętszy Sakrament schować do tabernakulum w godzinach przedtem ustalonych i ogłoszonych¹⁰⁵

Wypada wreszcie dodać, że *Ustawa Synodalna Diecezji Radomskiej* zarządza: „Hostie konsekrowane, w ilości odpowiedniej do potrzeb wiernych, winny być przechowywane w puszcze i w przeciągu miesiąca odnawiane (por. kan. 939 KPK)¹⁰⁶

⁹⁵ „Wierni znajdujący się z jakiegokolwiek przyczyny w niebezpieczeństwie śmierci, powinni być umocnieni Komunią świętą na sposób Wiatyku” (kan. 921 § 1 KPK); zob. szerzej: Bomba, *Kult eucharystyczny*, dz. cyt., s. 336-337.

⁹⁶ Por. I Synod Radomski art. 73 § 1 s. 32.

⁹⁷ Zob. kan. 934 § 1 KPK.

⁹⁸ Zob. I Synod Radomski art.: 59 § 3 s. 26; 61 § 1, 3 s. 27.

⁹⁹ Zob. I Synod Radomski art. 62 § 1 s. 27.

¹⁰⁰ Zob. I Synod Radomski art.: 59 § 3 s. 26; 62 § 2 s. 28.

¹⁰¹ Zob. Bomba, *Kult eucharystyczny*, dz. cyt., s. 338-339.

¹⁰² I Synod Radomski art. 59 § 1 s. 26.

¹⁰³ I Synod Radomski art. 59 § 2 s. 26.

¹⁰⁴ I Synod Radomski art. 59 § 3 s. 26.

¹⁰⁵ I Synod Radomski art. 62 § 4 s. 28.

¹⁰⁶ I Synod Radomski art. 60 § 1 s. 27.

Księga I Synodu Radomskiego pewną część materii legislacyjnej poświęca kwestii kultu Eucharystii. Najpierw prawodawca reguluje problematykę adoracji Najświętszych Postaci. Mówi o tym obszerna dyspozycja art. 61 § 1-3: „§ 1. Jeśli nie stoi na przeszkodzie poważna racja, kościół, w którym przechowywana jest Eucharystia, powinien być otwarty dla wiernych przynajmniej przez kilka godzin dziennie, aby mogli się modlić przed Najświętszym Sakramentem (kan. 937 KPK).

§ 2. Wszyscy duszpasterze, także rodzice i wychowawcy, usilnie troszczą się o zwyczaj nawiedzania Najświętszego Sakramentu i będą słowem i przykładem uczyć młodych adoracyjnego nawiedzenia.

§ 3. Zaleca się, aby mając na uwadze zabezpieczenie przed kradzieżą i zniszczeniami, umożliwić adorację Najświętszego Sakramentu, otwierając przynajmniej odpowiednio zabezpieczoną kruchę świątyni i udostępnić stosowne teksty dla wier-nych do adoracji”¹⁰⁷

Dużą wartość posiada partykularne prawne potwierdzenie tzw. 40-godzinne-go Nabożeństwa¹⁰⁸ Gdyż *Ustawa Synodalna* zarządza: „W kościołach parafial-nych, filialnych, rektorskich, należy przeprowadzić, według zwyczaju, przynaj-mniej całodzienną adorację Najświętszego Sakramentu, wystawionego w mon-strancji, zwaną tradycyjnie 40-godzinnym Nabożeństwem (§ 1). Jeśli przemawia za tym potrzeba duszpasterska, po uzgodnieniu z Ordynariuszem, adorację można przeprowadzać w kaplicach (§ 2). W adoracji Najświętszego Sakramentu winno się uwzględnić intencje uwielbienia, dziękczynienia, prześlągania oraz błagalne za Kościół, Ojczyznę, parafię, a także w intencjach nakazanych przez miejscowe-ego ordynariusza (§ 3). Tam, gdzie ze względu na brak odpowiedniej liczby adoru-jących wystawienie nie może się odbywać bez przerwy, wolno Najświętszy Sa-krament schować do tabernakulum w godzinach przedtem ustalonych i ogłoszo-nych (§ 4)”¹⁰⁹

Implicite o kulcie Eucharystii prawodawca mówi w miejscu, gdzie normuje kwestię zwyczajnego celebrysa wystawienia Najświętszego Sakramentu, jakim jest kapłan lub diakon¹¹⁰

Z pewnością na podkreślenie zasługuje dyspozycja normująca problematykę procesji eucharystycznej w Uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa i w oktawę Bożego Ciała i Krwi Pańskiej. Ustawodawca diecezjalny postanawia w tej materii: „W każ-dej parafii w uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa powinna być urządzona, według przepisów liturgicznych, procesja po drogach publicznych z Najświętszym Sa-kramentem (por. kan. 944 KPK) (§ 1). Gdy przemawia za tym słuszna racja, sąsiednie

---

¹⁰⁷ I Synod Radomski art. 61 § 1-3 s. 27.

¹⁰⁸ Zob. F. Marini, *La conservazione e la venerazione dell'Eucaristia: ragioni e norme*, “Quaderni di diritto ecclesiale” 16 (2003) nr 3, 246; zob. szerzej: W. Bomba, *Kult eucharystyczny poza Mszą świętą*, W: *Msza święta*, pod red. W. Świerżawskiego, Kraków 1992, s. 334.

¹⁰⁹ I Synod Radomski art. 62 § 1-4 s. 27-28.

¹¹⁰ Por. I Synod Radomski art. 63 § 1-2 s. 28.

parafie, zwłaszcza w jednym mieście, mogą urządzić po drogach publicznych wspólną procesję (§ 2). Procesja eucharystyczna winna być sprawowana według norm zawartych w księdze «Komunia święta i kult tajemnicy Eucharystii poza Mszą świętą» (§ 3). O tej procesji proboszcz powinien poinformować odpowiednie władze cywilne (§ 4). Przez oktawę Bożego Ciała i Krwi Pańskiej powinny być głoszone homilie pogłębiające uczestnictwo wiernych w Ofierze Pana oraz uwielbienie Jezusa Chrystusa przez procesję Eucharystyczną» (§ 5)¹¹¹

3. Ofiary mszalne

Problematyka ofiar mszalnych, czyli stypendiów¹¹² lub intencji, w których odprawiane są Msze św. i za które kapłan przyjmuje od wiernych pewną ofiarę, jest częścią właściwego wychowania wiernych do udziału w Eucharystii, a także do składania ofiar na cele Kościoła, na utrzymanie duchowieństwa i dla ubogich. Należy dodać, że z owoców każdej Mszy św. korzysta zawsze cały Kościół, wszyscy obecni na Mszy św. oraz ci, za których kapłan odprawia, a którzy według starego zwyczaju Kościoła złożyli pewną ofiarę¹¹³

Ofiary mszalne wywodzą się z sięgającej pierwszych wieków Kościoła praktyki składania przez wiernych darów w związku ze sprawowaniem Eucharystii. Początkowo były to ofiary w naturze, a od średniowiecza dary w naturze były coraz częściej zastępowane ofiarami pieniężnymi, które ze względu na większą trwałość i użyteczność stały się z czasem prawie wyłącznymi ofiarami składanymi z okazji Mszy św.

Kościół nie tylko uznał praktykę składania i przyjmowania ofiar mszalnych, lecz także ją podtrzymywał i popierał. Uznając przyjmowanie ofiar mszalnych za dozwolone i godziwe Kościół zarazem troszczył się usilnie o zachowanie ich właściwego sensu, jak również o zabezpieczenie tego zwyczaju przed chciwością i lek-

¹¹¹ I Synod Radomski art. 64 § 1-5 s. 28-29.

¹¹² „W obowiązującym Kodeksie Prawa Kanonicznego używany dotychczas na określenie ofiar dawanych przez wiernych kapłanowi w celu odprawienia Mszy św. we wskazanych przez nich intencjach łaciński termin *stipendium* został zastąpiony słowem *stips*. Zmianę tę uzasadnia się tym, że słowo *stipendium* (żołd, wynagrodzenie, płaca) może sugerować, iż ofiary składane przez wiernych stanowią wynagrodzenie czy zapłatę za odprawianie Mszy św., co jest obce naturze tych ofiar. Natomiast słowo *stips* (składka, ofiara pieniężna, dar, podarunek, jałmużna) oznacza ofiarę na cele publiczne albo na chwałę Bożą lub na utrzymanie biednych i dlatego bardziej odpowiada istocie ofiary składanej z okazji sprawowania Eucharystii. W języku polskim słowo „stipendium” nie ma znaczenia zapłaty czy wynagrodzenia. Można by więc je utrzymać na określenie ofiar składanych przez wiernych z okazji odprawiania Mszy św. w ich intencjach. W tłumaczeniu nowego kodeksu na język polski użyto jednak zamiast stypendia terminu *ofiary mszalne*” Hemperek, *Uświęcające zadanie*, dz. cyt, s. 141-142.

¹¹³ Por. R. Rak, *Eucharystia w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 16 (1983), s. 151-152.

komyślnością ludzką. Chodziło zarówno o zadośćuczynienie woli ofiarodawców, jak i o wyeliminowanie dążności do nadmiernych korzyści materialnych bądź chęci zysku. W tym celu promulgowane były coraz bardziej szczegółowe normy prawne zmierzające z jednej strony do przeciwstawienia się wypaczeniom, z drugiej zaś do zapewnienia należytego i godnego sprawowania kultu Bożego¹¹⁴ Takiemu stanowisku Kościoła daje wyraz również aktualny Kodeks, jak również *Ustawa Synodalna Diecezji Radomskiej*¹¹⁵

Statuty radomskie poruszając kwestię przyjmowania ofiar mszalnych, cytują dosłownie kan. 945 § 1 KPK, w myśl którego „Zgodnie z uznanym zwyczajem Kościoła, każdy kapłan celebrujący lub koncelebrujący Mszę św. może przyjąć dobrowolnie złożoną ofiarę, aby odprawić Mszę św. w określonej intencji (por. kan. 945; kan. 952 KPK)”¹¹⁶ Trzeba jednak zauważyć, że w przytoczonym artykule prawodawca powołując się na 952 KPK, który traktuje o wielkości ofiary składanej z racji odprawiania i aplikacji Mszy św., tym samym przypomina i zobowiązuje kapłanów, by kierowali się wspomnianym przepisem kodeksowym w kwestii wysokości przyjmowanego od wiernych stypendium mszalnego¹¹⁷ Wyrazem realizmu duszpasterskiego i miłosierdzia chrześcijańskiego jest usilne zalecenie, aby kapłani „także nie mając ofiary odprawiali Mszę św. w intencji wiernych, zwłaszcza ubogich (por. kan. 945 § 2 KPK)”¹¹⁸

Synod mówiąc o utrzymaniu kapłanów stwierdza, że, „Na utrzymanie kapłanów składają ofiary złożone z racji odprawianych intencji mszalnych”¹¹⁹ Wynika z tego, że kapłani mogą przyjmować ofiary mszalne od wiernych, a ci ostatni uczestniczą przez te ofiary w trosce Kościoła o utrzymanie szafarzy (por. kan. 946)¹²⁰

Warto, jak się wydaje, byłoby umieścić normę zachęcającą wiernych do składania ofiar mszalnych, gdyż służyłaby ona odpowiedniemu wychowaniu wier-

¹¹⁴ Por. Hemperek, *Uświęcające zadanie*, dz. cyt., s. 142-143.

¹¹⁵ Kwestii ofiar mszalnych prawodawca radomski poświęcił 3 artykuły.

¹¹⁶ I Synod Radomski art. 65 § 1 s. 29; por. art. 64 § 4 s. 29.

¹¹⁷ Kan. 952 § 1. Do synodu prowincjalnego lub do zebrania biskupów prowincji, należy określić dekretem wysokość ofiary składanej za odprawianie i ofiarowanie Mszy św., i kapłanowi nie wolno domagać się wyższej ofiary. Może jednak przyjąć dobrowolnie złożoną ofiarę wyższą od określonej, jak również ofiarę niższą.

§ 2. Gdzie nie ma takiego dekretu, należy zachować zwyczaj obowiązujący w diecezji.

§ 3. Członkowie wszystkich instytutów zakonnych winni zachować dekret lub miejscowy zwyczaj, o których w §§ 1 i 2; por. G. Dammacco, *I beni temporalis nel diritto canonico*, „Prawo Kanoniczne” 43 (2000) nr 3-4, s. 309; por. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo*, dz. cyt., s. 121; por. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia*, dz. cyt., s. 385-386.

¹¹⁸ I Synod Radomski art. 65 § 2 s. 29; por. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia*, dz. cyt., s. 369-370; zob. Dammacco, *I beni temporalis*, dz. cyt., s. 309; Rak, *Eucharystia w nowym Kodeksie*, dz. cyt., s. 152.

¹¹⁹ I Synod Radomski art. 156 § 1 s. 65.

¹²⁰ Syryjczyk, *Kanoniczne prawo*, dz. cyt., s. 119.

nych do intencji mszalnych, gdyż praktyka intencji należy do wychowania eucharystycznego.

Należy dodać, że w poleceniu: „W niedziele i święta nakazane proboszcz winien odprawić Mszę św. za parafian i głosić tę intencję publicznie (por. kan. 534 KPK)¹²¹, zawiera się *implicite* przypomnienie, iż nie wolno mu przyjąć ofiary z racji tej Mszy św., do której odprawiania zobowiązuje go jako proboszcza tytuł prawny¹²²

W sprawie przekazywania ofiar mszalnych wypowiada się Kodeks Jana Pawła II w kan. 951§ 1: „Kapłan, odprawiający więcej razy w tym samym dniu, może poszczególne Msze św. aplikować w intencji, w której została złożona ofiara, przy zachowaniu jednak prawa, że oprócz dnia Bożego Narodzenia, wolno mu zatrzymać dla siebie jedną tylko ofiarę, pozostałe zaś winien przekazać na cele oznaczone przez ordynariusza, z dopuszczeniem jednak pewnego wynagrodzenia z tytułu zewnętrznego” Tę uniwersalną normę konkretyzuje Synod Radomski, przypominając: „Gdy kapłan dokonuje binacji, trynacji lub kwadrynacji, ofiary z tych intencji mszalnych należy przekazać do Kurii Diecezjalnej¹²³ Wydaje się, że warto byłoby przypomnieć przepis cytowanego kan. 951, który pozwala kapłanowi oprócz zatrzymania dla siebie jednej tylko ofiary za aplikowaną Mszę św. (wyjąwszy dzień Bożego Narodzenia), dopuścić pewne wynagrodzenie z tytułu zewnętrznego ze względu na szczególne okoliczności odprawiania (np. konieczność dojazdu do kościoła filialnego własnym środkiem lokomocji).

W zakresie normalizacji kanonicznej ofiar mszalnych mieści się kwestia skrupulatnego zapisywania stypendiów, co implikuje konieczność prowadzenia specjalnej księgi z intencjami oraz ofiarami mszalnymi. Prawodawca kodeksowy postanawia, że „Proboszcz i rektor kościoła czy innego miejsca pobożnego, w którym przyjmuje się intencje oraz ofiary mszalne, winni mieć specjalną księżkę, gdzie dokładnie zapisuje się Msze święte, mianowicie ich numer bieżący, intencje, złożenie ofiary i dokonanie aplikacji” (kan. 958 § 1). Ponadto zobowiązuje ordynariusza do corocznej kontroli stanu tej księgi osobiście lub przez innych (por. kan. 958 § 2).

Po myśli Kodeksu idzie przepis Synodu Radomskiego w tej materii. Wspomniane zgromadzenie synodalne postanawia, że: „W każdym kościele parafialnym, w świątyniach o ile przyjmuje się intencje mszalne, powinna być księga przyjmowanych intencji mszalnych, z możliwością adnotacji kiedy i przez kogo te intencje zostały odprawione (por. kan. 958 KPK)¹²⁴

I Synod Radomski domaga się, aby w miejscach świętych, gdzie przyjmuje się intencje mszalne (kościół parafialny, rektorskie, zakonne i różne kaplice) istniała specjalna księga (tzn. przeznaczona tylko do tego jednego celu i odpowiednio prze-

¹²¹ I Synod Radomski art. 65 § 3 s. 29.

¹²² Por. Aymans, *Kanonisches Recht*, dz. cyt., s. 429-430.

¹²³ I Synod Radomski art. 66 s. 29.

¹²⁴ I Synod Radomski art. 65 § 4 s. 29.

chowywana oraz strzeżona). Wspomniana księga musi być dokładnie i starannie prowadzona i zawierać adnotacje: kiedy i przez kogo określone intencje zostały odprawione. Winna być ona wydzielona od innych książek czy zapisków, aby nie zaginęła i była łatwo odnaleziona przez innych (np. przez dziekana) w przypadku śmierci kapłana, zwłaszcza nagłej. Choć synod tego wyraźnie nie określa, jest jasne, że za założenie, prowadzenie i strzeżenie wymienionej księgi odpowiada, proboszcz, rektor oraz każdy odpowiedzialny nawet za jakąś kaplicę, przy której przyjmuje się intencje mszalne, choć bez wątplenia najczęściej będzie chodziło o proboszczów. Jest to norma ważna i praktyczna, także z doktrynalnego punktu widzenia. Chodzi bowiem o intencje i ofiary dotyczące Mszy świętych, czyli Najświętszego Sakramentu, któremu należy się najwyższa cześć uwielbienia. Dlatego intencje i ofiary mszalne trzeba traktować poważnie, ale także religijnie. Wydaje się, że pożyteczne byłoby przypomnienie o konieczności corocznej kontroli stanu tej księgi przez ordynariusza miejsca, jak również przełożonych zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego osobiście lub przez innych, np. przez dziekanów (por. 958 § 2).

Można by postulować, by w aneksach do synodu podano wzór takiej księgi, gdzie byłyby następujące rubryki: numer bieżący, intencja, w jakiej Msza święta ma być aplikowana, wysokość złożonej ofiary, data przyjęcia intencji mszalnej, data aplikowania Mszy świętej, adres ofiarodawcy (wpisywać, jeśli zgadza się on na to i nie chce pozostać incognito), aby była możliwość powiadomienia ofiarodawcy, gdyby zaszła potrzeba co do zmiany np. ustalonej godziny odprawiania i aplikowania intencji mszalnej¹²⁵

Ponadto wydaje się, że zgodnie z kan. 955 § 4, powinno się zamieścić żądanie, aby każdy kapłan (diecezjalny i zakonny) prowadził swoją księgę intencji mszalnych i dokładnie zapisywał Msze św., które przyjął do odprawienia i które odprawił. Jest to szczególnie ważne w przypadku zapomnienia, czy śmierci kapłana¹²⁶, gdyż „Nie podlegają przedawnieniu: stypendia i zobowiązania mszalne” (kan. 199 nr 5)¹²⁷

Zakończenie

Powyższe refleksje uświadomiły, jak wielką wagę radomski prawodawca partykularny, idąc za postanowieniami Kodeksu z 1983 r., przywiązuje do dyscypliny kanonicznej dotyczącej się Najświętszej Eucharystii. Celem bowiem wyeksplikowanych norm synodalnych jest zachowanie dyscypliny kościelnej w celebracji świętej liturgii Eucharystycznej, należy kult „najczcigodniejszego sakramentu” oraz ochrona postaci konsekrowanych.

¹²⁵ Por. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia*, dz. cyt., s. 393.

¹²⁶ Por. Rak, *Eucharystia w nowym Kodeksie*, dz. cyt., s. 154;

¹²⁷ Por. Krukowski J, Sobański R., *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. 1. Ks. 1. Normy ogólne*, Poznań 2003, s. 291.

Aby wspomniany cel mógł być osiągnięty w praktyce, edycja statutów radomskich przedstawia najpierw regulację prawną odnoszącą się do sprawowania Eucharystii, następnie normy w sprawie przechowywania i kultu Najświętszego Sakramentu i wreszcie kanoniczne unormowania kwestii ofiar mszalnych.

Niewątpliwie, troska prawodawcy radomskiego o wielką tajemnicę Eucharystii, którą Chrystus powierzył Kościołowi powszechnemu i partykularnemu, jest dowodem jego wiary i niezmiętej miłości ku najwyższej tajemnicy eucharystycznej. Normy synodalne będące wyrazem tej troski wymagać jednak będą, gdy chodzi o sferę ich aplikacji do codzienności, postaw wiary, pobożności i zaangażowania, tak ze strony pasterzy Kościoła, jak i samych wiernych.